

GLOBALIZÁCIA VO SVETLE ROZDIELNYCH FILOZOFICKÝCH TRADÍCIÍ (Interim World Philosophy Congress, New Delhi, 15. – 17. decembra 2006)

V polovici decembra 2006 sa uskutočnil v Dillí (India) „interim“ svetový filozofický kongres, ktorý FISP (Fédération Internationale des Sociétés de Philosophie) organizovala po prvýkrát v období medzi jednotlivými svetovými filozofickými kongresmi. Generálny sekretár FISP profesor William McBride (USA) to zdôvodnil potrebou pružnejšie reagovať na otázky, ktoré prináša rýchlo sa meniacia doba. Pripomenul, že zatiaľ čo kongres v Istanbule (Turecko) v roku 2003 bol prvým krokom FISP smerom do Ázie, keď sa svetoví filozofi stretli na hraniciach východnej a západnej kultúry a civilizácie, kongres v Dillí je ďalším krokom do Ázie, ktorého pokračovaním bude riadny svetový filozofický kongres v Soule (Kórea) v roku 2008.

Hlavná téma kongresu *Filozofia vo veku narastajúcej globalizácie spoločnosti* sa tradične preberala najmä na úrovni plenárnych zasadnutí, témou sympózií a okrúhlych stolov boli predovšetkým otázky, ktoré sú aktuálne v kontexte ázijskej, resp. indickej filozofickej, kultúrnej a náboženskej tradície, ako napríklad vzťah čínskej, indickej a svetovej filozofie, ďalej vzťah Schopenhauerovej a indickej filozofie, prípadne buddhizmus a spoločenský poriadok či človek v indickej tradícii. Rokovania prebiehali aj v sekciách, kde početnosťou dominovali najmä tri sekcie: jedna bola venovaná etike, estetike a filozofii hodnôt; ďalej to bola sekcia venovaná sociálnej a politickej filozofii a sekcia zaoberajúca sa filozofiou dejín, kultúry a náboženstva. V prvej zo spomínaných sekcií vystupoval aj autor tohto príspevku, ktorý prezentoval „filozofiu a etiku života“ Martina Rázusa v kontexte s globálnymi či univerzálnymi problémami ľudstva.

Problematika globalizácie poukázala na rozdielnosť vnímania tejto témy zo strany európskych a amerických filozofov na jednej strane a ázijských či afrických filozofov na druhej strane. Zatiaľ čo európski a americkí filozofi prezentovali globalizáciu ako priestor pre vzájomné spoznávanie, hľadanie spoločných hodnôt a obohacovanie vlastných kultúr a tradícií o nové prvky vyplývajúce z interkultúrneho dialógu, v ázijsko-africkom pohľade na globalizáciu išlo predovšetkým o jej kritiku, napríklad euro-americkej hegemonie nielen v oblasti ekonomiky, politiky, ale aj kultúry vrátane filozofie.

Prezident FISP profesor Peter Kemp (Dánsko) poukázal vo svojom vystúpení na úlohu filozofie a filozofov v súčasnosti. Podľa jeho názoru ide o hľadanie nadnárodných riešení akceptujúcich kultúrnu diferentnosť. Globalizácia prináša problémy, ktoré nikto nedokáže vyriešiť sám. Kongres je platformou pre diskusiu občanov globálnej spoločnosti. Podľa Jesusa Mosterina (Španielsko) západná filozofia je veľmi antropocentrická, čo je v porovnaní s čínskou a indickou tradíciou problémom pri tvorbe globálnej etiky.

Na ďalší aspekt globalizácie poukázal Hans Lenk (Nemecko), Podľa jeho názoru globalizácia funguje najmä ako ideologický pojem, ktorý hypostazuje všeobecnú dynamiku, odvodenú najmä z ekonomiky, a vzťahuje ju na všetky sociálne javy a stavy sveta vôbec. Je to fascinujúci pojem zahrnujúci dynamiku, systematickosť svetovej výmeny a interakcie, ako aj narastajúcu prepojenosť všetkých kontinentov, spoločností, životných štýlov, tradícií, výziev vrátane problémov s klimatickými zmenami a problémov týkajúcich sa životného prostredia vôbec. Nebolo by správne, keby filozofia prevzala pojem globalizácie od ekonomiky na obsiahnutie všetkých aspektov života.

V takomto duchu sa nieslo ešte aj vystúpenie prezidenta Indického filozofického kongresu

profesora D. P. Chattopadhyaya, ktorý prirovnal diskusiu filozofov na kongrese k diskutujúcim Rimanom, pretože len v diskusii dochádza k stimulácii názorov, filozofi takto rozvíjajú svoju potencialitu v globálnom svete. Poznanie hodnôt minulosti je predpokladom pochopenia súčasnosti. Globálna spoločnosť nie je negáciou lokálnej spoločnosti. Akulturácia znamená prenikanie kultúr a kultúrnu spoluprácu, komplementaritu.

Profesor Daya Krishna (India) však poukázal vo svojom vystúpení na iný rozmer globalizácie, ktorý je vnímaný do značnej miery ako kritika prevládajúcich interpretácií globalizácie. Položil si napríklad otázku: Ak má OSN 191 členských krajín, ako môže vyzerat' globálna spoločnosť? Jeho odpoveď znela: Je roztrieštená na desiatky národných spoločností. Ako môže byť vo svete mier, keď prosperujúce krajiny sa chcú stále rozvíjať? Ako môže byť mier vo svete, keď existuje „jediná správna politická identita“? Ako môže existovať mier vo svete, keď neexistuje správny spoločný základ pre dialóg?

Na jeho kritické vystúpenie nadviazal Yersu Kim (Kórea), ktorý poukázal na to, že veda, technika a globalizujúca sa ekonomika priniesli narastajúce problémy biedy, ohrozenia prostredia, klonovania atď. Západ, založený na individualizme, zdôrazňuje rast a modernizáciu, čo o. i. znamená westernizáciu ako mierku progresu a vývoja. Modernizácia a racionalita sú hybnými momentmi vývoja, ale treba spojiť múdrosť a poznanie rozličných civilizácií v záujme nášho prežitia. Hodnoty rozličných kultúr sa musia navzájom prelínať v spoločnom a univerzálnom riešení problémov.

Najsilnejšou kritikou existujúcej euro-americkéj koncepcie globalizácie bolo vystúpenie Paulina Hountondjia z Beninu. Podľa neho globalizácia je poznamenaná veľkou sociálnou, politickou, kultúrnou nerovnováhou a dominanciou. Globalizácia by mala znamenať rovnosť všetkých národov a rovnaké možnosti rozvoja všetkých ľudí, je však všeobecnou expanziou európskeho kapitalizmu. Nerozvinutosť ekonomík nie je výsledkom vnútorných nedostatkov tradičných spoločností a kultúr, ale výsledkom svetovej ekonomiky a trhu. Alternatívny svetový poriadok musí byť podľa neho založený na slobodnom cestovaní a výmene ľudí, nielen tovaru.

Na mnohé ďalšie negatívne javy súvisiace s globalizáciou poukázal aj Samuel Lee (Kórea). Podľa neho v ére narastajúcej globalizácie v 21. storočí je etickým dôvodom globálneho občianstva obrovský nárast negatívnych vplyvov globalizácie a potreba riešenia nespravodlivosti, diskriminácie, konfliktov a násilia. Globálne občianstvo nemožno budovať na inštrumentálnej a technickej racionalite, ale na základe komunikatívneho a diskurzívneho dialógu. Zrážky civilizácií, kultúrne, náboženské alebo ideologické, nie sú novým javom, ale sú permanentne prítomné v celých ľudských dejinách. V ázijskom regióne mnoho krajín a oblastí trpelo v dôsledku násilných konfliktov medzi rozličnými etnickými, kultúrnymi, náboženskými a politickými identitami. Bol to výsledok vplyvu koloniálnych praktík a boja za nezávislosť, ale pokračovalo či pokračuje to aj v postkoloniálnej ére. Nepochopenie a nedôvera sú najväčšou prekážkou dialógu a komunikácie, pretože podnecujú predsudky, nenávisť a deštrukciu.

Profesor Josphe Margolis (USA) sa do značnej miery pridal k tejto kritike súčasných euro-amerických koncepcií globalizácie, keď vo svojom vystúpení pripomenul, že globálne a univerzálne nie je jedno a to isté, univerzálne je v určitom zmysle ideál. Globálne vyjadruje celkové, ale nemôže garantovať jednotu kultúry, umenia či literatúry. Žiadna globálna etika sa nemôže spoliehať na globálnu ekonomiku, ale skôr na distributívnu spravodlivosť, zodpovednosť voči narastajúcej populácii atď. Násilný svet okolo nás je nebezpečný z hľadiska globálneho prežitia ľudstva. Hľadanie filozofickej jednoty je protikladné všetkým súčasným západným filozofickým tradíciám a koncepciám. Podobnú pochybnosť formulovala aj profesorka Ioanna Kucuradi (Turecko), ktorá konštatovala, že je vôbec diskutabilné, či dialóg o jednote ľudstva môže naplniť

očakávaní tých, ktorí ho uskutočňujú.

Aj na základe toho možno vidieť, že na kongrese bola veľmi živá diskusia, ktorá súvisela práve s rozdielnosťou vnímania možností, limitov, ale aj ohrození vyplývajúcich z procesu globalizácie. Oveľa dôležitejším momentom rezultujúcim z témy globalizácie je podstatná obsahová odlišnosť vo vnímaní samotného obsahu, rámca, možností a dôsledkov globalizácie pre rozličné civilizácie, náboženstvá kultúry vrátane filozofie. Dobrou správou pre filozofickú obec je to, že filozofi vidia priestor pre diskusiu a hľadanie odpovedí na tieto aktuálne otázky napriek ich značne rozdielnym stanoviskám k samotnému problému globalizácie. Veľa o tom napovie 22. svetový filozofický kongres, ktorý sa bude konať už o jeden a pol roka v Soule.

Vasil Gluchman

FILOZOFOVAŤ PO NOVOM Správa z medzinárodného kolokvia

Vie sa, že aj filozofia má svoj medzinárodný deň, ktorý pripadá na tretí novembrový štvrtok? Odpoveďou na túto otázku boli rôzne podujatia na pôde a pod egidou UNESCO v hlavnom meste Francúzska a inde.

Na pôde UNESCO to boli dve súbežné podujatia. Tým prvým bola storočnica E. Levinasa: *Lévinas a Blanchot: premýšľanie o diferencii*. Tým druhým bolo dvojdnové kolokvium (15. – 16. novembra 2006) o praktizovaní filozofie po novom na tému *Filozofia ako výchovná a kultúrna praktika: nové občianstvo*. Pri ňom sa aj osobitne zastavíme.

Kolokvium, ktoré sa podľa veľkosti mohlo nazývať aj kongresom, zorganizoval Ústav filozofických praktík (Institut de pratiques philosophiques) s jeho riaditeľom O. Brenifierom na čele v spolupráci so servisnou organizáciou francúzskeho Ministerstva školstva pre kultúru, vydavateľstvo a zdroje SCEREN (Service Culture Edition Ressources pour l'Education nationale).

Cieľom kolokvia bolo iniciovať diskusiu o potrebe filozofie ako praktiky zameranej na akt filozofovania, a to nielen v rovine pedagogickej, ale aj kultúrnej, sociálnej a politickej. Týmto dôrazom na akt filozofovania môže filozofia na jednej strane len získať na váhe a vážnosti a na druhej strane sa demokratizovať, prestať byť elitistárskou, jedným slovom naplniť klasickú tézu, podľa ktorej filozofom je každý. Či nepredstavuje filozofia to podstatné, čo je trňom v oku každej totalitne organizovanej spoločnosti?

O tomto záujme o filozofiu ako konanie svedčia rôzne podoby filozofovania, ktoré sa objavili za posledné roky: filozofovanie s deťmi, filozofické kaviarne, filozofické dielne v knižniciach a kníhkupectvách, filozofická konzultácia. V niektorých krajinách už aj podnikli konkrétne kroky za účelom zaviesť filozofiu už na základných školách. Iným dôkazom uvedomenia si dôležitosti filozofie je v ďalších krajinách vyučovanie etiky či kritického myslenia. Lenže takéto rozšírenie výučby filozofie si vyžaduje aj inú pedagogiku a didaktiku. Lebo takýto prístup k filozofii už nemôže spočívať len v definovaní pojmov a odovzdávaní poznatkov, ale aj v rozvíjaní myslenia žiakov a ich schopností usudzovania.

Takto chápaná výchova mení školu na miesto stretnutia a reflexie rôznych kultúrnych praktík s výchovným zameraním, ktorých spoločným menovateľom je opretosť o filozofiu. Filozofia v tomto zmysle je skôr pedagogickou modalitou než špecifickou disciplínou, modalitou, ktorá je prieniková, otvárajúc priestor pre diskusiu a samostatné, kritické myslenie. Týmto prístupom k filozofii sa mení aj tradičné filozofické publikum tak z hľadiska vekového, ako aj spoločenského. Na jednej strane je to dôležitosť filozofie v detskom veku – aj dieťa má svoj svetonázor – a na druhej strane je to výchova aktívneho občana praktizujúceho demokraciu a schopného „byť spolu“. Takto vymedzený cieľ kolokvia ostatne korešponduje s poslaním UNESCO vôbec a zvlášť sa